Jorgensen, Johannes
Min Livsanskuelse

JOHANNES JØRGENSEN

MIN LIVS-ANSKUELSE

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG · MCMXIII

JOHANNES JØRGENSEN

MIN LIVSANSKUELSE

JOHANNES JØRGENSEN

MIN LIVSANSKUELSE

GYLDENDALSKE BOGHDL.
NORDISK FORLAG MCMXIII

Foredrag, holdt i Den katholske Højskole i København d. 14. Jan. 1913 og i Studenterforeningen d. 1. Febr. s. A.

KØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIET

I

DET er en Sommerdag — en Dag som alle andre Dage — ingen undres over den.

Solen er staaet op allerede for fem Timer siden, og Himlen er straalende høj og blaa. Solen skinner og varmer — mægtige Gasmasser brænder som Fakler tyve Millioner Mile borte — en glødende Bold svinger den blaa og grønne Jord omkring sig gennem Ætheren, som en Dreng svinger en Sten i en Snor — Jorden snurrer som en Valse i et Maskineri om sin egen Axe, hvirvler sig rundt om sig selv som et Kæmpebarn, der morer sig med at dreje rundt paa Hælen, indtil det, ør i Hovedet, falder omkuld — lydløst virker ufat-

telige Kræfter over os, under os, om os, gennem os — og ingen undres derover.

Vinden suser og lufter svagt i mit Gardin — en mægtig Poppel blinker i Solen med Tusinder blanke Blade som et Træ, fuld af smaa Luer — Lyset flimrer i glaserede Tegl og i nye Telefontraade af blankt Kobber. Solen lyser i dette brede Spind af Kobbertraade som i et Hav — og langt, langt borte véd jeg, der er virkelige Have, ensomme Strande med Muslingskaller og mange hvide Smaasten og opdreven Tang og Vandmænd, som tørres i Solen. Langt borte véd jeg ogsaa er store, grønne Marker, fulde af Græs og Korn, af gule Oxeøjne og røde Valmuer, og den, som plukker de saftige Blomster og de unge, friske Straa, faar duftende Hænder af at bære sin Buket hjem — Hænder, som dufter sødt og sundt og godt. Alt dette er saaledes, og ingen undrer sig over det.

Børn leger i kølige Stuer, ler, faar Mad, sover, græder. Mennesker vandrer ad alle Jordens Veje. I Millioner og Millioner af Huse gaar Vandrere i dette Øjeblik op ad Trapper og læser paa Dørenes Navneplader, om de kan finde den, de søger. Byerne er fulde af Vogne, Havene er fulde af Skibe, en enlig Vandrer knæler for et Kors dybt inde i Schwarzwalds Skove, en Missionær drager det sidste Suk i sin Straahytte paa en Koralø midt i det stille Ocean. Tusinder af Mænds og Kvinders Læber mødes i dette Øjeblik til det første Kys, Hundred Tusinder Nyfødte udstøder deres første Skrig, i alle Jordens Stæder er Millioner Familier grædende samlede om Dødslejer. Alt dette sker og sker og sker uafbrudt og kan ikke andet end ske — men ingen undres over det.

Gud er i sin Himmel, hinsides Uendelighedens Grænser, og ser Menneskehedens store Skuespil, Tilværelsens

Aartusinder, rulle hen under sig. Han bøjer sig ned over Verden, som en Kunstner over sit Værk — som en Kunstner, hvis Værk er i Støbeovnen, og som nu venter paa, at det Øjeblik skal komme, da han kan knuse Formen og se sin Billedstøtte straale i nyskabt Skønhed. Og han puster til Ilden, Blæsebælgene aander stærkere og stærkere, Flammerne buldrer, Arbejdet lider, snart er Aartusinders Gærning fuldbragt.

Gud er i sin Himmel, Satan i sit Helvede. Gud udsender sine Engle, Satan sine onde Aanders Hærskare. De vandrer iblandt os, vi hører deres Røst ved vort Øre og i vort Hjærte, hvert Øjeblik raader og maner den ene, frister og lokker den anden, hvert Minut sejrer den ene, taber den anden, græder den ene, ler den anden. Jorden er fuld af usynlige Kampe, af tabte Slag, af halve Nederlag, af stolte Sejervindinger. Munke beder i ensomme

Klostre, fortvivlede Mennesker klynger sig op i afsides Kamre, medens Hestene gumler fredeligt i Stalden ved Siden af, drukne Mænd raver langsomt gennem skumle Gader. Menneskeheden kæmper, falder, rejses, løber, hildes, fanges, frelses — Tilværelsens store Vægtskaal vipper langsomt op og ned og ned og op. Og ingen tænker derover.

Det er i Dag en Dag som saa mange andre Dage. Himlen er høj og skinnende blaa, under Alleernes grønne Løv er der fuldt af lyse Dragter, elektriske Sporvogne suser hen over Asfalten. Højt oppe i Luften svinger en Flok af Duer sig; langt borte er grønne Marker, langt borte er Havet. I Uendelighedens hvide Afgrunde vaager Gud, og fra Fortabelsens sorte Afgrunde spejder Satan. Ætheren sitrer af usynlige Kræfter, Mennesket vandrer henad sit Liv som et Insekt paa et Straa over Søen, over ham er Evighed, under ham er

Evighed, over ham er Frelse, under ham er Fortabelse, udødelige Magter kæmper om hans udødelige Sjæl. Og ingen tænker derpaa, ingen undres derover, ingen kaster sig ned paa sit Ansigt som Israels Ypperstepræst i det Allerhelligste og ofrer Røgelse med skælvende Hænder og skælvende Hjærte. Thi det er jo en Dag som alle andre Dage, en Dag, der begynder paa Kontoret og ender i Tivoli, en ganske simpel Hverdag, en Tirsdag, en Julidag i Aaret 1912, der ikke er mærkeligere end alle andre Aar, og som man formoder vil blive efterfulgt af Hundreder og atter Hundreder Aar, til de sidste Mennesker døer under den forkullede Sol i den evige Is. Dog stille — ikke en Gang saa langt tænker man! Ikke en Gang over denne sin sidste Skæbne undres det moderne, det oplyste, det frigjorte Menneske . . . .

II

Det er bleven Aften — det er bleven mørkt i min Stue — jeg kan ikke mere se at arbejde. Og da jeg læner mig tilbage i min Skrivebordsstol og kaster Blikket ud gennem Vinduets store Rude, ser jeg, at Maanen staar straalende gylden paa den rene blaa Himmel. Fuldmaanen staar kredsrund og skinnende klar over Genbohusenes Tage.

Jeg ser paa Maanen og falder i Tanker.

Langt derude i det lufttomme Rum, halvtredsindstyvetusind Mile herfra, svæver denne døde Klode af Kridt og Kalk og Gips. Jeg ser de store graa Sletter, hvis løse Skorpe af Saltkrystaller ingen levende Fod nogensinde knitrende har traadt itu. Blændende skinner Solen paa de hvide Bjærge deroppe — Solen, der nu staar bagved Jorden, tyve Millioner Mile til den anden Side i Verdensrum-

met. Foran mig en død, forkalket Klode, bagved mig en Klode af Ild og brændende Dampe, midt imellem dem den Lavadraabe med Skal af størknet Sten og Skimmelvækst af Skov og Eng, hvortil mit eget Liv er hensat.

Jeg stirrer — tænker — falder i dybe Tanker.

Hvor det Hele dog er uselvfølgeligt! At jeg er her — at Maanen er foran mig, og Solen bagved mig, — at denne lille Klode er bleven mit Hjem i Verdensrummet — det er ganske uselvfølgeligt! Og hele mit Væsen er uselvfølgeligt — mine Øjne, som ser den blanke Guldmaane — mine Nerver, som fra Nethindens Plade føre Synsbilledet til min Hjærne — min Aand, der i sig rummer en indre Himmel, en indre Maane, svarende til det Ydre . . .

Jeg sidder saa stille, at jeg hører mit Hjærtes Banken. Jeg tænker paa denne lille trekantede og hule Muskel, som uafbrudt arbejder dér i venstre Side

af min Brystkasse og sender Blodet varmt og rent rundt gennem alle Legemets Aarer, ud i Haarkarrenes fineste Grene — det røde Blod, som indeholder Livet, som fornyer Musklerne, bader Nerverne, genføder Hjærnen, virker stille og ustandseligt i alle Legemets dybeste Lønkamre . . .

Jeg føler mig selv saa vidunderlig, saa fuld af Gaader, saa ufattelig — jeg føler det, jeg ser omkring mig, ligesaa vidunderligt, ligesaa gaadefuldt, ligesaa ufatteligt. Hvorfor er jeg, som jeg er, hvorfor er jeg ikke ganske anderledes? Hvorfor er Verden, som den er, hvorfor er den ikke en helt anden Verden? Og hvorfor er baade jeg og Verden til — hvilke mægtige og ukendte Aarsager har fremdraget os af det Intet, hvori vi maaske hellere vilde have skjult os, og hvortil det ikke staar i vor Magt at vende tilbage? Hvilke Aarsager ligger der bag vor Tilværelse, og hvilke Maal er der sat os? Kun ét er sikkert —

at selve Livet *er*. Men hvorfor, hvorfra, hvortil er Livet? Vi véd intet derom; vi er som spæde Børn, der en Morgen vaagner i en Stue, og ikke aner, hvem der har bragt dem derhen. Vor Stue er Jorden, med Udsigt til Sol og Maane gennem Dagens og Nattens to store Vinduer. Men hvem ejer Huset, hvori denne Stue befinder sig? Har vi lejet Jorden, og hvad skal vi i saa Fald give i Leje? Eller er der ingen Ejer? Er han maaske død? Eller har han aldrig existeret? Er vi Selvejere? Har vi bygget hele denne store Verden i en Drøm og vaagner nu op og finder, at Drømmen er Virkelighed? Er vi Guder, eller er der en anden Gud? Vi er indkomne i dette Livets Hus uden vor Vilje, synes vi. Er det en Illusion — har en hemmelig Drømmevilje dog bragt os herind — har vi engang staaet foran et evigt Valg, og har vi valgt at leve det Liv, som nu er givet os? Har vi grebet efter Guldfrugterne paa et Livets og

Dødens Træ, som var skønt at skue — men hvem havde da plantet hint Timelighedens Træ midt i Evighedens Marker? Hos hvem er vi — i hvis Hænder befinder vi os? Er vi hos Gud, er vi hos Djævelen? Er vi hos os selv, eller er vi hos Ingen, hos Intet? Hvad har vi gjort, siden vi lever — og da vi nu lever, hvad skal vi saa gøre med vort Liv?

III

Træerne, der voxer tæt i Skoven, kan ikke faa Lys og Luft til alle deres Blade, og Menneskene, der mylrer i de store Samfund, faar ikke Brug for alle deres Ævner. Stenen maa hugges til, miste Kanter og Hjørner, inden den kan passe paa sin Plads i det kunstfærdige Mosaik, og vi er alle kun Sten i Verdensmosaiken. Men hvem er Kunstneren, og hvis er Haanden, der hugger os til og føjer os ind i Billedet?

Vi fødes ind under Love, vi ikke

selv har givet. Vi fødes til at voxe, udvikles, lære, længes, lide, elske, arbejde, trættes, sløves og dø, som Metallet kommer i Maskinen og uafvendeligt gaar sin Gang gennem Valseværkerne for at blive, hvad Mesteren vil. Man kan ikke desertere fra Livet, ikke knibe udenom — man maa igennem det, der er ikke andre Vilkaar for Tilværelsen. Mennesket møder en Ordning, som han ikke har truffen, og som er stærkere end han — en Lov, overfor hvilken det hedder at bøje sig eller at brydes.

Denne Ordning synes at være sat med et Formaal for Øje, denne Lov kan ikke tænkes at være uden Hensigt. Nogen har paalagt os at leve — og leve netop saaledes — under disse bestemte Vilkaar — og af en eller anden Grund.

Fra sin tidligste Barndom har Menneskeheden tumlet med Tanker som disse. Her har al Religion og al Filosofi sit Kildespring.

At det Væsen — dette Ord taget i sin alleralmindeligste Betydning — hvoraf vi er afhængige, er mægtigt, ja er overmægtigt, derom disputerer ingen. Men det er vel ogsaa den eneste Grundsandhed, hvorom der ikke staar Strid.

Den mest radikale Løsning paa Verdensgaaden er den, som tænker, at der ingen Løsning er. Tilværelsen er simpelthen meningsløs — i Menneskers Betydning af dette Ord. Den er, fordi den er, og al Tale om Hensigt, Formaal, Mening er kun taabelig Menneskesnak. Den højeste Visdom er at slaa sig til Ro med denne Erkendelse, lade hver Dag have nok i sin Plage, leve saa godt man kan og akceptere, hvad der nu én Gang ikke kan være anderledes.

Indenfor denne Anskuelse gør der sig — alt efter Temperamenterne — to forskellige Opfattelser gældende.

Den ene er Optimismen — som i vor Tid har faaet sit mest fuldblodige Udtryk hos Nietzsche. Det gælder — ifølge

denne moderneste af alle Vismænd — — at sige Ja til Livet, at akceptere det trods alt, med alle dets Lidelser, Kvaler, Grusomheder — at bøje sig for det og tage af dets Haand. Herhjemme har Johs. V. Jensen anvendt sin vidunderligste Sprogkunst paa at forkynde denne Lære, ifølge hvilken Livet i og for sig er nok, ogsaa for den ulykkeligste. „Evigt alt dette — aldrig noget andet!" Verden er evig — alt vender atter og atter tilbage! Det er den moderne Livsreligions store Trøst, denne Lære om „die ewige Wiederkunft" — paa Dansk „al Verden gaar omkring — i en grøn Kasseking."

Optimismen er væsentlig en Filosofi for velklædte unge Mennesker, som har Penge paa Lommen efter en bedre Middag. Langt mere Virkelighedssans, viser Pessimismen, der maaske ingen Steds har funden mere gribende Udtryk end i en lille Bog, Turgénjew udsendte paa sine gamle Dage under Titlen *Senilia*. Fra Gravens Rand ser Oldingen tilbage

mod Ungdomstidens for evigt falmede Roser og gaar modstræbende endnu et Skridt frem mod den sorte Grube, der aabner sig foran ham ikke ret langt borte. Sin bitre Livsvisdom former han som til et Basrelief — „jeg saae tre Kvindeskikkelser“, skriver han, „den ene bag den anden. Den ældste og bagerste var høj og mager og med sin ubøjelige Knokkelhaand skød hun en Anden frem for sig — en kødrig Kæmpeskikkelse, som med Jærnnæver førte den Tredje fremad — og den Tredje var en lille. spinkel, skøn Kvinde, hvis sjælfulde Aasyn udtrykte forgæves Oprør, hjælpeløs Afmagt, fortvivlet Gru. . . Og mens jeg saae paa Billedet, sagde en Stemme bag mig: *Necessitas, Vis, Libertas* — Nødvendighed, Naturkraft, Frihed.“

Dette er — efter Turgénjew — Menneskesjælens, Menneskefrihedens Kaar. Alt, hvad der har Værdi i Tilværelsen, er som en skrøbelig Sommerfugl, der inden længe knuses af en Jættes grove Fingre.

En trøstesløs Verdensanskuelse! Ja — men ikke derfor nødvendigvis en usand. Der er i mine Øjne absolut intet til Hinder for, at Sandheden om Tilværelsen kunde være af den grufuldeste Trøstesløshed. Der er saare meget i Verdens daglige Gang, som taler for Pessimismens Berettigelse. At jeg nødig vil tro en sørgelig Sandhed skaffer ikke den sørgelige Sandhed af Vejen, naar den en Gang er der. Og personlig ved jeg intet, som er mig mere imod, end naar Religionen anbefales som „trøsterig". Det, hvorpaa det kommer an, er, at Religionen er sand. Er der overhovedet Trøst i Tilværelsen, saa er den i Sandheden. Det kan ikke nytte mig noget at leve mit Liv paa Anskuelser, som i Døden gaar itu og viser sig ikke at passe. Den jordiske Existens er ganske vist kun en begrænset Værdi — men det er en ubortdisputerlig Værdi — den eneste, vi har — og vi vil disponere over den paa den bedst mulige

Maade. Har Pessimismen Ret — er Tilværelsen meningsløs — saa indretter vi os paa det Grundlag i de Aar, vi har at leve i!

Men jeg indrømmer gærne, at for mit Sind, mit Temperament vilde den Visdom om Tilværelsen altid synes saare bitter. Turgénjew levede jo de sidste Aar af sit Liv i Paris, og i sine Dagbøger fortæller Edmond de Goncourt om sit Samvær med den store russiske Digter. Brødrene Goncourt, Emile Zola, Alphonse Daudet, Ernest Renan og Turgénjew plejede en Gang om Maaneden at spise til Middag sammen — den saakaldte Diner Magny. Og ved Kaffen og de smaa Glas gled Talen da gærne hen paa et af de to store Æmner — Kærligheden og Døden. Da gav Turgénjew sit Tungsind Luft — og da fortalte bl. a. Zola, hvorledes Tanken om Tilintetgørelsen undertiden kunde gribe ham midt om Natten med en saadan Rædsel, at han sprang op af

sin Seng og stod midt paa Gulvet og gentog for sig selv: „Dø! dø! forraadne! blive til Intet!“

Og den store Russer, den franske Romanicer mødes her med en af Tysklands bedste Lyrikere — med Wilhelm Müller, som i sin „Vinterrejse“ har det berømte Digt om „Vejviseren“ — den mørke Vejviser, der staar og peger bort fra Livet, bort fra Lyset, bort fra Verden, ned ad en mørk og opkørt og sølet Vej, der fører til den ubønhørligste af alle Virkeligheder, til Døden, til det sorte, tomme Intet . . .

Einen Weiser seh' ich stehen
unverrückt vor meinem Blick —
eine Strasse muss ich gehen,
die noch keiner ging zurück.

Nu læser jeg jo nok af og til i Bøger af unge danske Digtere, hvor smukt de skriver om Tilintetgørelsen — om, hvor herligt det maa være at smelte hen som en Snemand om Foraaret — eller at strække sig velbehageligt i

det fløjelsbløde, fløjelssorte Ingenting, sove ind i det evige Mørke efter Livets trættende Dag. Jeg vil ærlig tilstaa, at jeg ikke kan føle saaledes — hverken Hensmeltningen eller det fløjelsbløde Mørke har nogen Tillokkelse for mig. Desuden er det jo en pur Fiktion, at man skulde kunne mærke Intetheden paa den overfor antydede behagelige Maade. Intet er netop Intet, hverken mer eller mindre. Det er hverken blødt eller mørkt eller har nogen som helst Sansekvalitet. Denne lyriske Udmaling af Tilintetgørelsens Behageligheder er derfor hverken mer eller mindre end en Protest mod Intetheden. Et Intet, som er fløjelsblødt, er ikke længer et Intet, men et højst antageligt Noget.

Al forelsket eller blot tilfreds Tale om Tilintetgørelsen beror simpelthen paa, at man ikke har tænkt Tanken igennem. Hvis det er sandt, at jeg skal dø helt — saa kan jeg resignere over, for denne Sandhed — jeg kan bøje mig

for den, som man bøjer sig for Overmagten — som den, der er i Fængsel og Lænker, bøjer sig for Dødsdommen, som forkyndes ham, og som han véd, uvægerligt vil blive sat i Værk. Men at Livet bliver en Meningsløshed, og Tilværelsen inderst inde en Gru med denne Udsigt for Øje — det har Menneskeheden følt lige fra Kong Salomons til Lord Byrons Dage. Jeg kan da jævnlig glemme den sorte Baggrund, hvorpaa mit Liv tegner sin korte Bane, jeg kan arbejde, og jeg kan nyde — jeg kan trøste mig med, at Døden endnu er et Stykke borte, og at den maaske bliver let og smertefri. Men som nagende Braad sidder dybest inde Følelsen af, at det Hele kun er en svævende Boble — og at bedst som Boblens Farver flammer og gløder i det rødeste Purpur, det mest brændende Guld, brister den bort i et Par bitre Stænk, nogle salte Draaber. . . .

IV

Medens Livet inspirerer Kunsten, er det Døden, som er Religionens Muse. Vi er som spæde Børn — sagde jeg før — der en Morgen vaagner i en Stue og ikke aner, hvem der har bragt os derhen. Og en skønne Dag hentes vi bort — og véd heller ikke af hvem — eller hvorhen! Det tyske Vers siger:

Wir wissen nicht wo noch wannen,
wir wissen nicht wohin —
wie kann es dennoch kommen,
dass wir so fröhlich sind?

Ja, vi er muntre, fordi vi ikke kan andet — man var ogsaa munter i Conciergerierne, under Rædselsperioden. Vor Dødsdom er jo lige saa sikker, som om Robespierres Haand havde undertegnet den, og der er altid Mulighed for, at vort Navn næste Morgen er blandt dem, som den allerhøjeste Velfærdskomités Udsending læser op i Fængslet, og paa hvem Guillotinen venter.

Intet Under da, at Menneskeheden til alle Tider ivrigst af alt har søgt at faa at vide, hvem der sad i hin højeste Velfærdskomité, og hvis Bud det var, Dødsenglen gik. For en Del har Religionen her modtaget Hjælp af Videnskaben, for saa vidt denne giver os visse ledende Idéer om det Væsen, hvoraf vi er afhængige. Menneskeheden modtog fra første Færd et Indtryk af hint Væsens Styrke, og i alle Religioner særtegnes Guderne især ved, at de er stærkere end de Dødelige. Men Verden er desuden indrettet med Fornuft, efter bestemte Love, i en vis ofte forunderlig sindrig Orden — Guddommen er altsaa et tænkende Væsen, er ikke blot stærkere end vi, men ogsaa langt, langt visere. „Hvor var du, da jeg skabte Leviathan?“ spørger Gud med Rette Job. Og en berømt Læge har sagt, at for at tro paa Gud behøvede man kun at studere Øjets Bygning. Endelig er Gud ikke uvenlig mod Menneskene — man

kan drikke det Vand, han lader fremvælde af Jorden, og der kan gro Korn til Brød paa Markerne og Druer til Vin. Gud er ofte barsk — som en gammel skægget Fader — men nu og da gaar der et Smil henover det strænge Ansigt.

Saa langt gaar Religion og Videnskab sammen fra første Færd — saa langt kan de ogsaa gaa sammen endnu den Dag i Dag. Netop Naturvidenskaben og Religionen behøver ikke at kriges — vil det heller ikke. Jeg kan ikke her gaa nærmere ind paa dette Spørgsmaal, men det er i vor elektriske Tidsalder maaske ikke af Vejen lige at henpege paa Elektricitetslærens tre store Navne: Volta, Ampère og Faraday. Volta var troende Katholik, som daglig hørte den hl. Messe og hver Søndag Eftermiddag gav Katekismusundervisning til fattige Børn. Ogsaa Ampère var Katholik, og i sin Biografi af ham siger Ozanam: „Religionen ledede hele hans Tankearbejde, lyste over alle hans Betragtninger; fra

dens ophøjede Standpunkt bedømte han alt, ogsaa selve Videnskaben." Og Sainte Beuve — sikkert et uvildigt Vidne — erklærer: „Til det sidste saae jeg ham altid forbinde og forsone Tro og Viden, Tilliden og Fortrøstningen til den menneskelige Tanke og Tilbedelsen af det aabenbarede Ord." Faraday endelig — hvem Tyndall kaldte „Verdens største Experimentator" — hørte til en lille engelsk Sekt, der kaldes Glassiterne. I den lille Menighed beklædte den berømte Lærde en „Ældstes" Stilling og holdt her en Række Prædikener, som vi endnu har Udkastene til.

Med Rette hedder det derfor i Knellers Bog „Das Christentum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft": „Naar den Halvdannede glider let gennem Gaderne i den elektriske Vogn, som Glødelamperne oplyser — naar han gennem Telefonen underholder sig med sin fjærne Ven eller sender sine Depescher over Havet til andre

Verdensdele — saa hænder det maaske, at han i Bevidsthed om vor Tids Overlegenhed, skænker Religion og Kirke en medlidende Tanke og smiler haanligt ad den knælende Morlille med sin Rosenkrans! . . . Han vèd simpelthen ikke, at hine Intelligenser, hvem vi i første Linje skylder de moderne Opfindelser, har bøjet sig for Kristendommens Sandheder og fordybet sig i dem — at de Hænder, som virkede saa genialt i Laboratoriet, ogsaa foldede sig til Bøn og end ikke (som hos Volta og Ampère) forsmaaede Rosenkransen!“

Overfor de Angreb, som jævnlig i Naturvidenskabens Navn rettes paa Kristendommen, gælder det i det hele om at bevare Ligevægten, ikke lade sig forskrække eller imponere. De Navne, som idag er store og straalende, kan i Morgen være blegnede eller glemte. Maaske skal der en Smule Mod til at gaa mod Strømmen, til „ikke at følge med Tiden“. Dette Mod belønnes imid-

lertid rigeligt — en skønne Dag opdager man, at de „store Mænd“, som førtes i Marken mod Religionen, slet ikke var store — og at man med sin Kristendom befinder sig i et endog særdeles udsøgt Selskab. Det er f. Ex. ingen ringere end selve Opdageren af Loven om Energiens Bestaaen, Robert Mayer, som paa det tyske Naturforskermøde i Innsbruck 1869 erklærede: „En rigtig Filosofi bør og kan ikke være andet end en Forskole eller Indledning til den kristelige Religion.“ Men hvor mange kender slige eller lignende Ord af Naturvidenskabens Banebrydere og tillægger dem Vægt? Mens den dygtige Specialist Häckel har hele den saakaldte dannede Almenheds Øre, naar han paa et Par Hundrede Sider løser „Verdensgaaderne!“

V

Al Eftertanke, al Undersøgelse af Tilværelsen giver imidlertid kun ufuld-

stændige og til Dels modstridende Oplysninger om det højeste Væsen. Guddommen synes skiftevis velvillig og grusom, faderlig og tyrannisk, snart fuld af Omsorg og snart af den mest ophøjede Ligegyldighed for sine Skabningers Vé og Vel. Intet Under, at Menneskeheden tilsidst bliver træt af at filosofere, og at Agnosticismen bliver den moderne Tankes sidste Ord. *Ignoramus et ignorabimus* „Das Droben kann uns wenig kümmern". „Den Himmel überlassen wir den Engeln und den Spatzen." „De mere alvorlige i vor Samtid" (har P. Carnegie Simpson sagt) „læser deres Herbert Spencer og gør Agnosticismen til en Filosofi, de mere fladbundede læser deres Omar-Khayam og gør den til en Nydelse, og mangen søgende Sjæl forbliver utilfredsstillet."

Paa dette Punkt er det, Kristendommen møder Menneskene — eller Menneskene møder Kristendommen.

Det ejendommelige ved denne Reli-

gion er jo nemlig, at den gør Fordring — ikke blot paa at lære os noget om Gud (det vilde tidligere Religioner og Filosofier ogsaa), nej, den gør Fordring paa at kunne aabenbare os Gud selv, ja at sætte os i Forbindelse med ham. Kristendommens Grundlære er denne simple: Guds Væsen er aabenbaret i et Menneske, en jødisk Rabbi, der levede for 1900 Aar siden og hed Jesus af Nazareth. Han var Gud — Gud er som han. Naar vi lærer ham at kende, lærer vi Gud at kende. Naar vi faar Del i ham, naar han kommer til at leve i os, saa faar vi Del i selve Guddommen, saa er det Gud selv, der bor i os. „I skulle blive delagtige i den guddommelige Natur", lover Apostlen Peter de første Troende. (2 Pet. 1, 4.) Og denne Delagtighed i Guds Natur er Frelse og evigt Liv.

Dette er Kristendommens Budskab til Menneskeheden — nu som for et eller halvandet Aartusind siden.

Men hvorledes bliver jeg vis paa dette Budskab?

Der er kun én Vej — Vidnesbyrdets. De første Kristne modtog Troen og Frelsen ved andres Vidnesbyrd.

Dette Vidnesbyrd har imidlertid i vore Dage antaget en dobbelt Form — Bogens og Kirkens.

Med Bogen mener jeg naturligvis „Skrifterne", Bibelen. I og for sig troer jeg, at det Kristusbilled, som dér træder os i Møde, for et aabent og sandhedssøgende Sind har tilstrækkelig overbevisende Kraft. Der findes her Ord af en saadan Dybde og Visdom, at det rent umiddelbart bliver indlysende: her taler ikke en jødisk Rabbi, her taler ikke en dybsindig Religionsfilosof, her taler En, som paa første Haand vèd Besked om Tilværelsens inderste Vilkaar, og som taler ud fra denne Viden. Jeg tænker paa Ord som det om at miste sit Liv for at vinde det — om at dø som Hvedekornet for at bære Frugt

— Ord, der med den genialeste Klarhed og Skarphed tegner Betingelserne for al sand Sjælsstorhed og aandelig Frugtbarhed. Sligt vidste ingen Sokrates eller Plato, ingen Buddha eller Muhamed!

Og jeg tænker paa Ord som de mange, hvori Jesus at Nazareth ikke blot gør sig til en Lærer og Vejviser, men til en Dommer over Levende og Døde, ja egenlig til det centrale Væsen i Tilværelsen. Hvad vi gør af godt eller ondt mod andre Mennesker, er gjort mod ham — og skal belønnes eller straffes af ham. Det er forunderlige Løfter, Formaninger og Advarsler, han giver sine Diciple. Allerede i Bjærgprædikenen hedder det: „Salige er I, naar man spotter og forfølger Eder og taler allehaande ondt imod Eder for min Skyld". (Mt. 5, 11). „I skulle føres for Fyrster og Konger for min Skyld .... En Broder skal forraade sin Broder til Døden, og en Fader sit Barn, og Børn

skulle sætte sig op mod Forældre og slaa dem ihjel, og I skulle hades af alle for mit Navns Skyld" (Mt. 10, 18, 21, 22, 25). Hvis nogen — siger den jødiske Lærer — „elsker Fader og Moder mere end mig, er han mig ikke værd." Ja, „hvo der ikke tager sit Kors og følger efter mig, er mig ikke værd." „Den, som bliver bestandig indtil Enden, han skal blive salig." „Men hvo der vil fornægte mig for Menneskene, ham vil ogsaa jeg fornægte for min Fader, som er i Himlene." Og at blive fornægtet af Jesus vil sige det samme som evig Usalighed. „Da skal Menneskens Søn sige til dem ved sin venstre Side: Viger bort fra mig — jeg kender Eder ikke." Og denne Dom er inappellabel — den er fældet som af selve den højeste Dommer.

Saaledes tegner sig i Evangelierne og i de første Kristnes Skrifter denne Verdenshistoriens mest foruroligende Skikkelse — med sine store Krav, straalende

Forjættelser, frygtelige Trusler. „Beder, at I maa agtes værdige til at bestaa for Menneskens Søn," tilraaber han os. (Lk. 21, 36).

Det vilde være et Under, om Menneskeheden — saaledes som vi kender den fra vor egen Natur og af Historiens Vidnesbyrd — ikke skulde have forsøgt paa at sætte sig op mod disse Krav og at opløse disse Forjættelser og disse Trusler i Intet. Og den simpleste Maade at gøre dette paa er en kritisk Undersøgelse af hin fjærne Skikkelse — et Forsøg paa at bortforklare den, svække dens Betydning, bryde dens Magt over Sindene. Dette er til Dels lykkedes — for en meget stor Part af de moderne Dannede staar Jesus af Nazareth som en problematisk Skikkelse, hvorom vi vèd meget lidt — noget mere — ikke saa lidt maaske — men i hvert Fald aldrig tilstrækkeligt til, at et fornuftigt Menneske skulde ville bygge sin hele jordiske Existens, sin hele Velfærd paa

et saa usikkert Grundlag. For at fastholde det orthodoxe Jesusbillede alene paa Grundlag af Skriften behøves der en saa stadig og saa stærk Anspændelse af Troesviljen at den, efter min Mening, jævnlig vil være udsat for at briste. Ved Roden af selv den fasteste Overbevisning ligger en lønlig Tvivl og gnaver. Det er rigtigt, at al sand Kristendom til Dels bærer sit Bevis i sig selv — Troen paa Kristus vil altid øve sin omformende Indflydelse paa Sjælene og derigennem skabe en Formodning for, at man her virkelig er kommen i Forbindelse med en dybtliggende Kraft i Tilværelsen, en forædlende, styrkende og løftende Magt, som rimeligvis kommer fra selve Guddommen. Jeg mindes her et Ord af en nidkær Præst: „Lad andre disputere om Kristi Guddom“, udbrød han. „Jeg véd og har erfaret, at Troen paa ham har Magt til at frelse Syndere.“

Dette er naturligvis sandt — men det er ikke nok til at skabe fuld Vished.

Alene af rent praktiske Grunde er det utilstrækkeligt kun at have en Bog at bygge paa. Det er muligt at tilintetgøre en Bog — skulde dermed al Kristendom kunne udryddes? Desuden har der været Tider, hvor denne Bog endnu ikke var til — og de Kristne den Gang var maaske bedre end nogen Sinde siden . . .

Det er jo ogsaa en Kendsgærning, at Bogen overalt rækkes Menneskeheden af et Troessamfund — at Skriftens Vidnesbyrd bæres frem af og hviler paa Kirkens Vidnesbyrd. Allerede Paulus har de Ord, at Kirken er „Sandhedens Støtte og Grundvold“.

Alle er enige om, at der paa Pauli Tid kun var én Kirke. I vore Dage mødes den Søgende af mange Kirkesamfund — en sex, syv store — der atter er splittede i mange mindre, som igen ofte er delt i Retninger. Og disse Kirkesamfund har ikke blot til Hensigt at vidne om Kristus — de har ogsaa den Opgave at meddele Kristus. Det

første sker gennem Forkyndelsen, det andet gennem Sakramenterne.

For den, der — som jeg — i sin Tid stod udenfor alle Kirkesamfund, var Valget ikke let at træffe. Barndomsminder, Pietetshensyn kaldte mig til den danske Folkekirke, hvor de gamle Salmer lød. Hvor skønt en Gang igen at kunne høre de kære kendte Toner — „Det kimer nu til Julefest“, Den yndigste Rose er funden“. Paa anden Maade var Methodismen bragt mig nær i sin strænge og simple Skønhed, med sin klare Lære om Synd, Omvendelse og Naade. Hvem har ikke Sympathi for et Kirkesamfund, hvoraf et af Nutidens største religiøse Genier — General Booth — er fremgaaet?

Naar jeg alligevel blev Katholik, var det især ud fra to Bevæggrunde.

1. Den romerske Kirke har været fra Begyndelsen. Den er stiftet af Mesteren selv. Den er nedarvet fra Apostlene. Efter Apostlenes Død, er Kirken den

evige Apostel, Guds Sendebud, hvem det er paalagt at bringe Evangeliet til Verdens yderste Grænse og at forkynde den sande Tro indtil Dagenes Ende.

Overfor denne Betragtning forekom — og forekommer — al Tale om, at Kirken er faret vild, intetsigende. Moderne Historikere lærer os, at Kirken allerede i det andet Aarhundrede forkyndte saa katholske Lærdomme som f. Ex. Messeofret eller Pavedømmet. Efter protestantisk Opfattelse skulde Kirken herved have gjort sig skyldig i alvorlig Vranglære. Men hvad bliver der saa af Kristi Løfte om Talsmanden, der skal vejlede til al Sandhed? Har den gængse Protestantisme Ret, viser dette Løfte sig at have været tomme Ord, magtesløst Mundsvejr. En Kirke, som virkelig er stiftet af Guds Søn og for ramme Alvor styres af den Hellig Aand, kan dog ikke ved Menneskers Fejlgreb i Løbet af et Par Hundred Aar bringes til at lære de forkasteligste Vranglærdomme og Menneskepaafund!

2. Men besidder den romerske Kirke saaledes Sandhedsprivilegiet, saa beviser alle de Angreb som ustandselig rettes mod den, at den ogsaa besidder et andet Privilegium — Forfølgelsesprivilegiet. „Have de kaldt Husbonden Belsebub, hvor meget mere da hans Disciple". (Mt. 10,25). „Verden skal hade Eder, fordi I ikke er af Verden, ligesom jeg ikke er af Verden." „Har de forfulgt mig, skulle de og forfølge Eder". (Joh. 17,14 15,20) Disse Ord gælder ganske vist alle kristne Samfund — Kampagnen mod „Indre Mission" og „Helvedhundene" sidst i forrige Aarhundrede er ikke glemt. Og endnu i vore Dage kan man vanskeligt sige noget mere graverende om en Mand, end at han er „hellig", „skruphellig".

Ad Fornuftens Vej kan dette Fritænkerens Had til den Kristne ikke forstaas. Troer den frit tænkende nemlig, at han er klogere end vi, véd bedre Besked med Tilværelsen end vi — saa lad ham

ynke os, smile overbærende, trække paa Skulderen. Men hvorfor hade os?

Dette Prærogativ at være Genstand for Verdens Had har nu den katholske Kirke i allerhøjeste Grad. Den er sikker den bedst hadede Institution paa Jorden. Forfølgelsen raser mod den — nu som i den hedenske Oldtid og som i Midddelalderen. Kirkens Historie er Historien om en uafbrudt Række Forfølgelser fra overmægtige Modstanderes Side. Efter det antike Kejserdømme det arianske Byzans og de arianske Barbarer, som udrydder Katholikerne med Ild og Sværd. Efter Arianerne Muhamedanerne, efter Muhamedanerne Hohenstauferne, efter Hohenstauferne den franske Enevælde — lige fra hin Dag, da Filip den Smukkes Udsending i Anagni slog Bonifacius VIII i Ansigtet med sin Jærnnæve til Ludvig XIV's og Gallikanismens Kamp mod Rom — en Kamp som i vore Dage fortsættes af den fritænkerske franske

Republik. Eller hvem er det, de radikale og socialistiske Aviser i Frankrig, i Tyskland og Østrig, i Italien og Spanien kæmper mod? Den katholske Kirke. Hvem er det, som forhaanes af de frisindede Vittighedsblade — fra „Simplicissimus“ i München til *Asino* i Rom? Den katholske Gejstlighed, de katholske Ordener, den katholske Pave. Hvorledes lyder hele Europa over Frisindets og Fremskridtets Feltraab? Er det ikke overalt det samme: — „Driv Munkene af Landet! Luk Klostrene! Forjag de Barmhjærtige Søstre!“ Er ikke i alle de romerske Lande Katholikerne paa gode Veje til at blive stillet udenfor Loven? Vedtager man ikke i Frankrig og i Portugal ganske rolig Love, hvorved Munkes og Nonners retmæssige Ejendom exproprieres, konfiskeres, bortsælges til den Højestbydende? Og er der Europa over nogen af de Mænd, som har Tidens Øre, der protesterer mod saa himmelraabende en Uretfær-

dighed? Tier ikke Georg Brandes, tav ikke Bjørnstjerne Bjørnson? Europa ser roligt til — med Ligegyldighed eller maaske endog med Tilfredshed: „Dem sker kun deres Ret!“ Overalt er Kampen mod den katholske Kirke Kulturkampen og føres under Voltaires Valgsprog, som allerede den gamle Tacitus kendte: *„Ecrasez l' infâme!* Knus Menneskehedens Fjende!“

Her staar vi da ved en Kendsgærning, som for mig maaske er det mest afgørende Bevis for, at den katholske Kirke er den sande — at den ikke blot er den lærende og sakramentforvaltende Menighed, men at den er, hvad Paulus kalder Kristi Legem — at med andre Ord Kirken simpelthen er den paa Jorden stadig nærværende Kristus. Dens Handlinger er Kristi Handlinger, dens Ord er Kristi Ord, dens Myndighed er Kristi Myndighed. Hadet mod den er Verdens Had til Kristus. Og dette Synspunkt er ikke et,

som bagefter er bleven indlagt i Begivenhederne — nej, det møder os paa hver Side af selve Kristendommens Grundskrifter. „Se, jeg sender Eder som Faar iblandt Ulve“, siger Mesteren til Disciplene. „Dersom Verden hader Eder, da vid, at den har hadet mig før Eder.... Har de forfulgt mig, skal de ogsaa forfølge Eder, har de holdt mit Ord, skal de ogsaa holde Eders.“ (Joh. 15,18—20). Jesus identificerer sig ganske med sine Disciple. „Hvo, som modtager Eder, modtager mig. Hvo, som hører Eder, hører mig“. Derfor siger ogsaa Paulus — og Kirken gentager dette Ord — „Kristus taler i mig“, (2 Kor. 13,3). Og Kristus ikke blot taler i Kirken — han er Kirken. „Jeg udfylder i mit Kød“, siger atter Paulus, „det, som fattes i Kristi Lidelser — for hans Legeme, som er Kirken.“ (Kor. 1,24).

Dette Kristi mystiske Legem har sin Historie — og en Historie, parallel med Kristi egen. Ogsaa Kirken er født i

Krybben — tilbedt af Hyrder og Fiskere — hyldet sidenhen af Grækenlands Vise, af de gamle Filosofskolers sidste Stormænd. Den har haft sin Beredelses- og Fristelsestid i Ørkenen — i Ægyptens Eneboerhuler og Asketernes Laurer, i Benedikt af Nurcias Subiaco og paa Monte Cassino. Den har haft sin Prædiketid, da dens Missionærer Aarhundreder igennem drog ud og kristnede Europa. Den har haft sine Lærekampe baade med Skriftkloge og med saddukæiske Aandsfornægtere. Den har haft sin Triumf, sit Indtog i Jerusalem, da hele den vesterlandske Kultur var som én hellig Stad, da Kunst og Digtning klædte dens Vej med Skønhed, og Middelalderens Folkeskarer tiljublede den deres „Hosianna! Velsignet den, der kommer i Herrens Navn!“

Men saa er Lidelsestiden begyndt — Næveslagene i Ansigtet, Forhaanelserne, Svøbeslagene, Forfølgelsen. Som bun-

den til Marterpælen er den bleven fremstillet for Folkene — og Folkene har raabt: „Vi ville ikke at denne skulle herske over os! Bort med den — og giv os Barabbas!"

Mange mener med mig, at det er til dette Punkt i Kirkens Liv vi nu er naaet — saa vidt er vi i Kristi mystiske Legems Lidelseshistore. Det er Langfredag Morgen — endnu har vi ikke sét Kirkens Gang ud til Golgatha, bærende sit Kors — endnu er det ikke Korsfæstelsens Time — og Mørket over Jorderig — og Kirkens Død og Gravlæggelse og de tre Dages Hvile i Graven . . .

Men Timen er en saadan, at det med Rette kan siges om Kirken som om Kristus — den er *Signum Contradictionis*, et Tegn, som modsiges, et Tegn til Fald og Oprejsning, et Tegn, ved hvilket HjærternesLøndom skal aabenbares (Luc. 2,34 f). Der er fler og fler, som gaar forbi den lidende Kirke

og spotter ad den og ryster paa Hovedet. (Mk. 15,29).

Ogsaa for os Katholiker staar Forargelsens Mulighed aaben. Der er intet behageligere for Jeget end Forargelse. Forargelse beruser som stærk Vin — man føler sig paa en Top af ædel Harme, hvorfra man dømmer og fordømmer — og hvorfra man i det Fjærne skuer Frihedens lokkende Land! Thi dette er jo al Forargelses Hemmelighed: Frihedstrang forklædt som Sandhedsvilje . . .

Men der er et meget simpelt, ganske ligefremt Middel mod Forargelse. Man skal aldeles ikke beskæftige sig — f. Ex. med de Historier, man læser i Bladene om Klosterskandaler i Polen eller daarlige Præster i Italien. Det er meget muligt, at der er endog meget slemme Munke i Czenstochau og paa Sicilien. Men om alt dette kan man dog ingen sikker Mening danne sig — end ikke, om man selv rejste til de paagæl-

dende Steder og undersøgte Sagen. Næste Dag, Uge, Maaned vilde blot nye Anledninger til Forargelse dukke op, og man vilde aldrig komme til noget Resultat.

Rigtigt er det imidlertid, at hvis den katholske Kirke virkelig er intet mindre end Kristi mystiske Legem, maa dette vise sig af dens Frugter. „Jeg er Vinstokken, I er Grenene".

Her henviser Kirken da ogsaa med Stolthed til sine Helgener — større Kristne end Augustin, end Frans af Assisi, end Vincent af Paul findes ikke i noget andet kristent Samfund. Kristi Blod banker i disse Mænds Aarer, Kristi Sind og Kristi Hjærtelag bærer deres Liv.

Og saa er der endnu et Bevis, som hver enkelt Katholik kan føre ganske for sig selv. Baade de daarlige Præster og de store Helgener unddrager sig den Enkeltes direkte Iagttagelse og fuldstændig sagkyndige og indgaaende For-

staaelse. Men ét Omraade er der, hvor enhver kan dømme af Selvsyn — det er, hvor det gælder Ens egen Sjæl. Her er det, den katholske Kirke skal bevise, hvad den ævner — her skal det kendes, om Sjælen virkelig er kommen i Samfund med det højeste Væsen — om den er bleven indpodet paa det sande Livsens Træ og bærer, hvad Apostlen kalder „Aandens Frugter“ (Gal. 5,22): „Kærlighed, Glæde, Fred, Langmodighed, Mildhed, Godhed, Trofasthed, Sagtmodighed, Afholdenhed.“

Og slige Frugter har den katholske Kirke modnet i Millioner og atter Millioner Sjæle — i Klostret som i Verden, blandt Missionærerne og i Hjemmene, ved Viktoria Nyanza som i Paris eller Florens. De Frugter modner den katholske Kirke den Dag i Dag i enhver Sjæl, som vil hengive sig til den i fuld Tillid og med oprigtig Lydighed. Med sin Mesters Ord kan den sige om sig selv: „Hvo som følger mig, skal ikke vandre i Mørket“.

NOTER

Til Side 28. Sé K. A. Kneller: „Das Christentum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft“ (Freiburg im Breisgau 1904) S. 128. Smlgn. E. v. Cyon: „Gott und Wissenschaft“ (Leipzig, Veit & Co, 1912. 2. Bd.)

Til Side 31. Citatet er taget af P. Carnegie Simpson: The fact of Christ (London 1910) p. 11.

JOHANNES JØRGENSEN

BEKENDELSE (1894) Kr. 1.75
DIGTE (1898) Kr. 1.50
UDVALGTE UNGDOMSDIGTE (1904) Kr. 3.00
BLOMSTER OG FRUGTER (1907) Kr. 2.00
AF DET DYBE (1909) Kr. 1.50

REJSEBOGEN (1895. Ny Udgave 1905) Kr. 3.00
BEURON (1896) Kr. 2.50
ROMERSK MOSAIK (1901) Kr. 4.50
ROMERSKE HELGENBILLEDER (1902) Kr. 4.00
PILGRIMSBOGEN (1903) Kr. 4.50
REJSEBILLEDER FRA NORD OG SYD (1905) Kr. 3.50
FRA VESUV TIL SKAGEN (1909) Kr. 3.00
LOURDES (1910). Med Illustrationer. Kr. 4.00
INDTRYK OG STEMNINGER (1911) Kr. 3.75
DET TABTE LAND (1912) Kr. 1.00

LIVSLØGN OG LIVSSANDHED (1896) 7. Oplag Kr. 1.00
DEN YDERSTE DAG (1897) 2. Oplag. Udsolgt. Ny Udg. i FORTÆLLINGER (1912)

HELVEDFJENDER (1898) 3. Oplag. Kr 2.00

LIGNELSER (1898) 3. Oplag. Kr. 1.25

OMVENDELSE (1899) 2. Oplag. Kr. 2.00

VOR FRUE AF DANMARK (1900) Kr. 4.50

EN APOSTEL (1900) Kr. 2.00

EVA (1901) 2. Oplag. Kr. 2.00

HELLIG ILD (1902) Kr. 2.00

GRÆS (1904) Udsolgt. Ny Udgave i FORTÆLLINGER (1912)

FORTÆLLINGER. Den yderste Dag Græs (1912). Kr. 0.75, indb. Kr. 1.00 eller Kr. 1.35

FIORETTI (1902) Kr. 3.00

DEN HELLIGE FRANS AF ASSISI (1907) Udsolgt. Folkeudgave 1913.

DEN YNDIGSTE ROSE (1907) Kr. 2.50

I DET HØJE (1908) Kr. 4.50

ESSAYS (1906) Kr. 3.75

FORLAGSTRYKKERIET

G

NORDISK·FOR